HET ZIONISME

DOOR Dr. J. H. DÜNNER

TE 's-GRAVENHAGE ∴
DRUKKERIJ LEVISSON
∴ ∴ ANNO 5666—1905

HET ZIONISME

LEERREDE GEHOUDEN OP SABBATH NACHAMOE 5665, TER NIEUWE SYNAGOGE TE AMSTERDAM -:- -:- -:- -:- -:- -:-

DOOR Dr. J. H. DÜNNER, OPPERRABBIJN

DEN HAAG 5665—1905
DRUKKERIJ LEVISSON

HET ZIONISME.

HET ZIONISME

על הר־גבה עלי לך מבשרת ציון הרימי בכח קולך מבשרת ירושל׳ הרימי
אל־תיראי אמרי לערי יהודה הנה אלהיכם׃

„*Klim op een hoogen berg, gij boodschapster van de opstanding Zions, verhef met kracht uwe stem, gij boodschapster van de opstanding Jeruzalems, verhef zonder vrees uwe stem, kondig den steden Juda's aan: Zietdaar Uwen God.*" (Jes. 40 : 9)

Mijne Vrienden! Deze troostrijke profetentaal in onze Haphtarah van heden, roept voor mijn geest twee lange perioden van mijn leven en frischt de indrukken op, die de lezing van dezelfde taal op denzelfden Sabbath toen op mij maakte. Eene, de eerste dezer perioden, behoort tot een betrekkelijk lang verleden. Ze was het tijdvak van den knaap, den jongeling. Ik leefde toen in eene omgeving, die onder omstandigheden verkeerde, waarvan het jonge geslacht ten onzent heden ten dage zich geen zwakke voorstelling vormen kan. Het werkelijke leven dezer omgeving was eene onafgebroken reeks van verdrukking, van wilkeurige, minachtende behandeling van den kant der onderdrukkenden, terwijl haar ziel zich gedurig bewoog in een denkbeeldige sfeer, in ons verleden en onze grootsche toekomst. Vandaar dat zij den ondergang van Jeruzalem, de verwoesting van den tempel in waarachtige droefenis, met diepgevoelden rouw herdacht. De dagelijksche, vreeselijke vernedering, waaraan onze geloofsgenooten voortdurend blootstonden, deed hen het verlies van de onschatbare kleinoodiën, de staatkundige en persoonlijke vrijheid, volkomen gevoelen. In de jammerklachten der klaagliederen van den negenden Ab weerklonken de noodkreten van onmenschelijke mishandeling, die men zelf in het maatschappelijk verkeer onderging. Maar ook het genot, dat men op den Sabbath der Vertroosting smaakte, was een onbewuste vermenging van het tegenwoordige met de grootsche toekomst. De hoop op den wederopbouw van Zion en Jeruzalem was eigenlijk de hoop op de verlossing uit de wreede handen der gewetenlooze vijanden. De blijdschap, die deze Sabbath verschafte, was derhalve even waarachtig en innig als de voorafgegane rouw.

Een geheel andere gedaante bood de herdenking van den negenden

Ab en de viering van den Sabbath der vertroosting aan in de tweede periode, in het tijdvak, waarin ik mij op den bodem van het vrije en gezegende Nederland bevond. Ook hier waren natuurlijk sporen van rouw op de bedoelde herinneringsdagen zichtbaar, ook hier weerklonken in de bedehuizen op den bedoelden Sabbath vroolijke tonen der vertroosting. Maar de rouw, noch de blijdschap waren uitingen, die van het hart kwamen. Geheel natuurlijk. Immers de bron, waarin de teekenen van de bedoelde gevoelsuitingen hun oorsprong hadden, was niet de werkelijkheid, maar een afgetrokken begrip. Rouw en blijdschap waren niet uitdrukking van aandoening, maar van redeneering, waren geen voortbrengselen van een diep bewogen gemoed, maar van godsdienstig plichtbesef.

Er was aldus een hemelsbreed verschil tusschen de indrukken, die de lezing van de aangehaalde profetentaal op ons in de eerste en tweede periode maakte. Hierin echter kwamen beide perioden overeen, dat de hoop, door deze troostrijke profetie in ons opgewekt, slechts op een onbepaalde, in het duister gehulde toekomst betrekking had. Haar spoedige verwezenlijking werd alleen als mogelijkheid, niet echter als waarschijnlijkheid verondersteld. Hoe geheel anders is de gemoedsstemming, waarin de lezing van dezelfde vertroosting ons heden verplaatst. De hoop, door haar opgewekt, heeft bij een niet onbelangrijk gedeelte van onze stamgenooten een geheel anderen vorm. Immers de boodschapster van de opstanding van Zion en Jeruzalem heeft nu reeds den berg beklommen en verheft zonder vrees met kracht haar stem. En al roept zij niet den steden Juda's toe: Ziedaar Uwen God! Zij eischt toch Zion en Jerusalem voor Juda op.

M. Vr. Welke beteekenis kunnen wij dezer boodschap toeschrijven, welke waarde aan haar hechten? Gij weet, dat het oordeel hierover niet onverdeeld is. De eene groep wendt zich van haar met onwil af, de andere begroet haar met vreugde en bezieling. Aan welke zijde nu is de waarheid? Laat mij, M. Vr., het antwoord hierop geven aan de hand van eenige woorden uit de afdeeling der Heilige Schrift, ons heden voorgelezen, die aldus luiden:

„Druk Jozua de taak op het hart, sterk en bemoedig hem".

(Deut. 3 : 28.)

I.

וצו את יהושע וחזקהו ואמצהו:

M. Vr. In deze woorden deelde Mozes den volke het resultaat mede van zijn laatste poging bij God, om hem toe te staan, Israël naar het beloofde land als aanvoerder te mogen brengen. Deze bede werd niet ingewilligd, er werd hem veeleer opgedragen, Jozua, zijn opvolger, moed en sterkte in te boezemen en hem een taak op het hart te drukken. Waarin deze taak bestond, vermeldt de Heilige Schrift niet.

Zij geeft ons echter in de woorden וצו את יהושע „Druk Jozua op het hart” een vingerwijzing, waar wij de taak aangeduid kunnen vinden. Want deze uitdrukking herinnert ons aan eene andere Bijbelplaats, waar onder dezelfde uitdrukking verhaald wordt, dat Mozes aan Jozua en Eleäzar een opdracht gaf in eene aangelegenheid, die hem kort te voren eenige oogenblikken van zielsverdriet berokkend had. Israël stond op het punt, om de grenzen van het Heilige Land te overschrijden en den veroveringsoorlog met de aldaar wonende volkeren te beginnen. Daar kwamen opeens, geheel onverwacht, de stammen Ruben, Gad en half Menasseh met een verzoek, dat den grijzen herder, die toen aan den rand van het graf stond, de sterkste teleurstelling van zijn leven bereiden moest. Zij deelden hem namelijk mede, dat zij niet wenschten met hun broeders over den Jordaan te trekken, maar in de op Sichon en Og veroverde landen te blijven, daar deze streken, rijk aan uitmuntende weiden, voor hun talrijke kudden zeer voordeelig waren. Met het oog op deze stoffelijke belangen, wilden zij afstand doen van hun erfdeel in het Heilige Land. Dit verzoek was voor Mozes in tweeërlei opzicht verpletterend. Ten eerste lag daarin de bekentenis opgesloten, dat de godsdienstig-ideëele zijde van het bezit in het Heilige Land, door God den aartsvaders beloofd en door Israël van geslacht tot geslacht als het hoogste ideaal beschouwd en gekoesterd, in hun oogen niet de minste waarde had. Ten tweede was aan hun weigering, deel te nemen aan den te verwachten langdurigen en moeilijken oorlog met de vele en heldhaftige volkeren van Kanaän, voordat deze ten onder gebracht werden, het gevaar verbonden, dat de bereiking van dit doel, zoo niet bepaald onmogelijk, dan toch twijfelachtig was. Toch bleef Mozes tegen alle verwachting uiterlijk kalm. Hij bracht hun onder het oog, hoe onmenschelijk en verderflijk zij zouden handelen, indien zij rustig thuis bleven, terwijl hun broeders ten strijde trokken. Toen nu de genoemde stammen verklaarden, dat zij bereid waren schouder aan schouder met hun broeders, zelfs in de voorste rijen te strijden, en niet eerder aan den terugkeer naar het land hunner keuze te denken, dan nadat de vijand overwonnen en Kanaän veroverd zoude zijn, willigde Mozes hun verzoek in.

M. Vr. Het bevreemdt in hoogen graad, dat Mozes in zijne terechtwijzing met geen enkel woord hun verweet, hun geringschatting der verheven zijde van het wonen in het Heilige Land en dat deze minachting van het schoone godsdienstige ideaal voor hem geen reden was om hun verzoek van de hand te wijzen.

Niet minder bevreemdend is de lof, waarmede onze Wijzen van deze stammen spreken. Naar aanleiding van een Psalmvers, waarin het heet, dat „al de moeite en inspanning van geest en lichaam te vergeefs is, omdat voor- en tegenspoed door God bepaald wordt, die den een vernedert, den ander verheft”, maken onze Wijzen de volgende opmerking: „Dit bleek op on-

miskenbare wijze bij die twee-en-een-halven stam. Hoe kwamen zij tot den grooten rijkdom aan vee? Door de overwinning, behaald op Midjan, dat talrijke kudden bezat. God heeft Midjan vernederd, om deze stammen te verheffen."

Is het nu niet zeer bevreemdend, dat menschen, die ter wille van stoffelijk voordeel de dierbaarste en heiligste traditiën van hun volk uit het oog verloren, door onze Wijzen als voorbeeld van Gods lievelingen aangehaald worden?

M. Vr. De meest levendige herinnering en de teederste, hartstochtelijke liefde voor het Heilige Land hield vele eeuwen achtereen geest, gemoed en hart van Israëls kroost onafgebroken bezig. Palestina nam in ons denken en gevoelen, in onze dagelijksche gebeden en wenschen, op onze feest-, rust- en vastendagen de eerste plaats in. Toch bleef men in dezen langen tijd, tot de eerste helft der vorige eeuw, zich tot deze denkbeeldige sfeer bepalen. Tot daden, praktische handelingen ten behoeve van den heiligen bodem, ging men, hoezeer men ook smachtend verlangde naar het herstel van den joodschen staat en den opbouw van den tempel, niet over. Zelfs voor het dagelijksche levensonderhoud der geloofsgenooten, die, gedreven door innige liefde voor het erfdeel der vaderen, zich aldaar gevestigd hadden en uit den aard der zaak een armzalig leven, vol gebrek en ellende leidden, werd niet stelselmatig gezorgd. Eerst in het zooeven bedoelde tijdvak der vorige eeuw, kwam één der grootsche figuren onder Israël van dien tijd, een der drie broeders, die den roem onzer gemeente uitmaakten en haar een klankvollen naam onder Israël in alle werelddeelen verschaften, op het denkbeeld, dat het een onafwijsbare, heilige plicht van al onze geloofsgenooten buiten Palestina was, voor de innig-vrome, maar deerniswaardige bewoners van het Heilige Land, geregelde offers te brengen. En dit denkbeeld liet den voor onzen godsdienst bezielden, energieken man geen rust, totdat hij hieraan uitvoering gaf. Het resultaat van zijne ongelooflijke pogingen, om tot het gewenschte doel te geraken, was, dat ten onzent een Centraalbureau in het leven werd geroepen, dat de liefdegiften van onze geloofsgenooten uit vele Europeesche landen op zekere tijdstippen ontving en onder de meest waardige behoeftigen in Palestina verdeelde.

Aan de personen, de bewoners van het land, dat in de voorste rij der joodsche idealen staat, werd nu ernstig gedacht en zorg besteed. Verder echter strekte zich de praktische liefde niet uit. De bodem van het land boezemde niet de minste belangstelling in. Bij niemand kwam in dien tijd de gedachte op, pogingen aan te wenden, om grond voor Israëlieten aldaar te verwerven, de braakliggende velden, de woeste streken door land- en tuinbouw in bloeiende landouwen te herscheppen. Een dusdanig denkbeeld werd zelfs, toen het tegen het begin van de tweede helft der vorige eeuw in het brein van een man opkwam, die

door talmudische geleerdheid en vroomheid, in zekeren zin vermaard was, over het algemeen als een zonderlinge luim beschouwd, die slechts een halfdwaze man koesteren kon. En ware de godsdienstigheid van den uitvinder van dit denkbeeld niet boven allen twijfel verheven geweest, dan zoude men hem zeker tot ketter gestempeld hebben. Want men zag in dit streven een ingrijpen in den goddelijken wil, om dit land niet eerder te bebouwen, dan nadat Israëls verlossing uit de ballingschap aangebroken was. Toch, M. Vr., deze zienswijze, wel verre van eenigen grond in onze godsdienstbronnen te hebben, heeft haar oorsprong veeleer in de kracht- en machteloosheid van het joodsche volk, een noodzakelijk gevolg van de onmenschelijke verdrukking gedurende zoovele eeuwen, die de gedachte van zelfverheffing, van krachtige behartiging der belangen van het land zijner vaderen onderdrukt heeft. De man nu, dien men voor iemand hield, die een onpraktisch, phantastisch en hersenschimmig doel najoeg, wist echter aan te toonen, dat zijn ideaal niet alleen niet in strijd met het Jodendom was, maar ook door onze Wijzen als een van onze heiligste en dierbaarste plichten ons op het hart gedrukt wordt. En daar nu deze man niet alleen vroom en geleerd, maar ook energiek en volhardend was, slaagde hij erin, langzamerhand zijn denkbeeld bij niet weinigen ingang te doen vinden. Evenwel groote uitwerking had dit streven, ondanks de aanhoudende inspanningen van menig bezield volgeling, vooreerst niet. Het was slechts een betrekkelijk kleine groep, die aan de uitvoering van dit grootsche werk ging. En deze groep bezat bovendien niet de buitengewoon-rijke, stoffelijke middelen, noodig voor de verwezenlijking van dit plan. Maar het denkbeeld had zich in zekeren zin burgerrecht verschaft in het rijk der echt joodsche idealen en zag later en ziet heden nog de schoonste vruchten plukken van den boom, dien het geplant heeft.

M. Vr. In een betrekkelijk kort tijdvak, in den tijd van nog niet geheel vier tientallen van jaren, had het schoonste joodsche ideaal, de liefde voor het Heilige Land, twee belangrijke stappen tot zijne volmaking gedaan. Het was eindelijk uit de beperkte sfeer, waarin het zich zoolang opgesloten had, getreden en had getracht zijn invloed ook daar te doen gelden, waar het zicht- en tastbare goede gevolgen verkrijgen kon. Het bracht een innerlijk verband tusschen zijn beschouwelijke en praktische zijde. De liefde, die Israël tot dusverre alleen voor het verleden en de verre toekomst van het Heilige Land had gekoesterd, begon zich nu ook voor het tegenwoordige te uiten. Zij strekte zich nu uit over de grijp- en tastbare zijde, over den bodem van Palestina. Dit was onbetwistbaar een groote en verblijdende vooruitgang. Volmaakt echter waren deze stappen voorwaarts nog niet. Want al konden onze stamgenooten aldaar grond verwerven en bebouwen, zoolang het land niet ten volle, in burgerlijk en staatkundig opzicht, hun eigendom was, zoolang de eigenaar van de luimen der anders-

denkende omgeving afhankelijk bleef, zóólang waren de vruchten van de kosten, de moeite en inspanning, aan het land besteed, zeer twijfelachtig. Wilde men niet aan het volstrekt niet slechts denkbeeldige gevaar van plotselinge berooving bloot staan, zoo moest men ernaar streven, waarborgen te krijgen, dat deze ramp niet intreden kon. Niemand echter scheen den moed te bezitten, deze waarborgen te verlangen, zelfs maar hun wenschelijkheid in het openbaar uit te spreken. Daar kwamen op eens de stammen Ruben, Gad en half Menasseh van onzen tijd. Daar kwamen zij, die zelf niet wenschen bezit in het voorvaderlijke erfdeel te hebben, die echter den bewonderenswaardigen moed bezitten, met luide, in de geheele beschaafde wereld weerklinkende stem te verkondigen, dat zij bereid zijn als uitgelezene strijders, vóór het leger van Israël te trekken ter verkrijging van het land der voorvaderen voor hun nakomelingen. Deze verkondiging, deze moed voor echt joodsche belangen kwam te onverwachter, te verrassender, omdat het verleden van deze mannen juist de meest hartstochtelijke bestrijding van een dusdanig streven deed verwachten. Geen wonder derhalve, dat deze stemmen van de onverschrokken ijveraars voor onze heilige belangen op velen, waaronder de edelsten van Israël, denzelfden indruk gemaakt hebben, dien het bedoelde gedrag van den twee-en-een-halven stam ten tijde van Mozes op onze Wijzen volgens hun waardeerende opmerking maakte. Evenals deze uitstekende Wijzen, waren en zijn niet weinigen der edelsten heden ten dage bezield met een gevoel van bewondering en waardeering der Zionisten. Evenals de onsterfelijke mannen van voorheen, spreken heden ook voortreffelijke hoofden van Israël met lof over het schoone en heerlijke doel, dat de aanvoerders en leiders der nieuwe beweging trachten te bereiken. Maar, M. Vr., niet klein ook is het aantal van hen, die den staf over deze beweging breken. Waarom? Omdat zij van menschen, die niet deelnemen aan de godsdienstplichten, aan het ideaal van het bezit van het Heilige Land innig verbonden, geen steun wenschen in eene zoo heilige, godsdienstige aangelegenheid, daar zulke stamgenooten niet het minste vertrouwen verdienen en elk verkeer met hen zooveel mogelijk vermeden moet worden.

M. Vr. Deze zoo bruske afwijzing van eenen ten deele achtbaren kant, legt ons den plicht op, de reden op te sporen van de houding van Mozes tegenover de meergenoemde stammen en van de waardeering, die door onze Wijzen hun ten deel viel.

II.

וצו את יהושע:

„Druk Jozua de taak op het hart."

M. Vr. Wij hebben zoo even u gezegd, dat deze uitdrukking ons den weg aanwijst, waar wij de hier niet nader opgegeven taak, door

Mozes aan Jozua op het hart gedrukt, aangeduid kunnen vinden. Welnu, haar opheldering bevat indirekt de volgende Midrasj in verband met een geschiedkundig verhaal in het boek Jozua. Toen na de beëindiging van de verovering en verdeeling van Kanaän, zoo verhaalt de Midrasj, de twee-en-een-halve stam overeenkomstig hun afspraak met Mozes, naar hunne haardsteden wilden terugkeeren, zegende Jozua hen en gaf hun het geleide tot aan den Jordaan. Dit voorbeeld van het hoofd Israëls volgde niemand van het volk. Niemand was bereid dit eenvoudige bewijs van erkentelijkheid te geven voor de groote offers, die de bedoelde stammen gedurende zoovele jaren voor het welzijn van hun broeders gebracht hadden; behalve Jozua was geen enkele genegen hun dappere medestrijders tot aan de grens van het veroverde land te begeleiden. Hoe kwam het nu, M. Vr., dat Israël den eisch van welvoegelijkheid of kieschheid verontachtzaamde? Bezaten onze voorvaderen toen zoo weinig kieschheid, dat zij, den vorst alleen een plicht lieten vervullen, die op allen rustte? Het vermoeden ligt voor de hand, dat niet gebrek aan welvoegelijkheid of kieschheid, maar een godsdienstige overweging de oorzaak van deze terughouding was. De omstandigheid, dat de twee-en-een-halve stam besluiten konden, terwille van persoonlijke belangen het Heilige land den rug toe te keeren, was voor de vrome stamgenooten een bewijs, dat de godsdienstzin der scheidenden weinig of niets beteekende. Dat Jozua hierover anders dacht, was voor hen geen motief zijn voorbeeld te volgen. Zij waren immers vrije, zelfstandige mannen, die niet aan den leiband van anderen, zelfs niet aan dien van een Jozua wilden loopen.

Dit vermoeden, M. Vr., wordt ten volle bevestigd, door een feit, dat volgens een verhaal der Heilige Schrift kort daarop plaats vond. De twee-en-een-halve stam richtten aan den Jordaan een gedenkteeken, in den vorm van een altaar, op. Toen hun broeders in Palestina daarvan kennis gekregen hadden, veronderstelden zij zonder meer, dat dit geschied was met de bedoeling, van den God der Vaderen af te vallen. Er werd te Siloh een volksvergadering gehouden, waarin besloten werd, tegen de afvallige stamgenooten een verdelgingsoorlog te voeren. Toch achtte men het raadzaam, vóóraf de afvalligen door een gezantschap te waarschuwen. Dit gezantschap, aan welks hoofd de beroemde Pinehas stond, overtuigde zich spoedig, dat de verdenking van afvalligheid ten eenen male ongegrond was. Daardoor bedaarden natuurlijk de opgewonden gemoederen in het Heilige Land. In eene hierop volgende volksvergadering werd het vijandige besluit der vorige teruggenomen.

Uit deze feiten blijkt voldoende, dat de vromen onder Israël een zeer slechten dunk omtrent het godsdienstige gehalte van hun medestrijders hadden. Anders zouden zij bij het vernemen van de oprichting van het gedenkteeken niet onmiddellijk aan afvalligheid gedacht hebben. Maar zonder twijfel zag Jozua de geheele opwinding, de volksvergadering, het hier genomen besluit, de afzending van het gezantschap, met

diep leedwezen aan. Dit maakt het begrijpelijk, dat van hem in de geheele treurige geschiedenis de Heilige Schrift met geen enkel woord gewag maakt. De Kinderen Israëls koesterden verdenking, zij vergaderden, zonden een gezantschap, ontvingen berichten, vergaderden weder, namen de genomen besluiten terug — dit alles zonder toestemming of medewerking van den volksvorst. Hoe is het nu, M. Vr., te verklaren dat onder geheel Israël Jozua alleen stond? Wel niet anders, dan dat Mozes hem deze houding tegenover de genoemde stammen tot plicht gemaakt en op het hart gedrukt had.

M. Vr. Welke reden had Mozes inderdaad, dat hij Jozua dit op het hart drukte? Wat bewoog hem, menschen hoog te schatten, die aan het godsdienstig ideaal van het volksleven zoo weinig waarde toeschreven? En wanneer men bedenkt, dat het niet alleen de groote massa der geloovigen was, die hun broeders ten zeerste wantrouwden, omdat deze aan de goede weiden in de landen van Sichon en Og de voorkeur gaven boven de landen, in wier middenpunt de heerlijkheid Gods rustte; wanneer men zich herinnert, dat ook de geloofsheld Pinehas van hetzelfde oordeel was, wat zonneklaar blijkt uit de omstandigheid, dat hij aan het hoofd van het gezantschap stond, dat den stammen aan de overzijde van den Jordaan een zoo krenkende boodschap bracht: dan staat men voor de houding van Mozes tegenover het algemeen zoo sterk afgekeurde gedrag der in godsdienstig opzicht onverschillige broeders, als voor een raadsel.

M. Vr. Dit raadsel zouden wij voor betrekkelijk nog weinige jaren wellicht in het geheel niet, in elk geval slechts na vele inspanning opgelost hebben. De ervaring echter, door ons in de laatste jaren opgedaan, maakt ons de gewenschte oplossing zeer gemakkelijk.

Het geslacht, dat Mozes uit Egypte gevoerd en veertig jaren door de woestijn geleid had, onderscheidde zich niet alleen door ondankbaarheid, ontevredenheid en weerspannigheid, deze gewone eigenschappen en hoedanigheden van onbeschaafde menschen. Het ontwikkelde ook de schandelijke ondeugden, in den regel waargenomen bij beschaafde, ontwikkelde, maar lafhartige en karakterlooze mannen. In spijt van de onmenschelijke, van de lichaam-en-geest-doodende verdrukking, waaronder zij in Egypte zuchtten, hadden zij toch voor hun verdrukkers en pijnigers ontzaggelijk respect, zagen zij tot hen op als tot hoogere wezens, omdat deze heer en meester in het land waren, omdat deze door rijkdom en macht schitterden. Hadden de wreedaards kunnen besluiten, hun eenig blijk van tegemoetkoming te geven, zij zouden nooit Egypte verlaten hebben. Maar hun aartsvijanden bleven hen haten en verachten en wilden van geen verandering in hun verhouding tot den verachten, vreemden stam weten. Daardoor alleen behaalde de menschelijke drang tot vrijheid in hen de overwinning op hun lage neiging voor den machtige te kruipen, zijne hand te kussen, zoo hij zich deze uiting van vereering had laten welgevallen. Zij volgden den roep der

bevrijding en trokken onder de aanvoering van Mozes uit het land, welks bewoners zij innerlijk hoogachtten. Maar in weerwil van den dampkring der vrijheid, waarin zij thans in de woestijn leefden, in spijt van de godsdienstige en zedelijke leiding, die zij nu genoten, gaven zij bij elke gelegenheid bewijzen, dat hun lafhartigheid, karakterloosheid en innerlijke godsdienstloosheid nog even sterk bleven, als toen zij in Egypte waren. Dat ook hun godsdienstzin even laag als voorheen was, bleek ten duidelijkste uit het verlangen, naar het land terug te keeren, waar zij onmogelijk godsdienstig leven konden. Hun lafhartigheid was de bron, waaruit al de andere schandelijke hoedanigheden vloeiden. Het jonge geslacht echter, vooral dat gedeelte, dat in de woestijn geboren en groot was gebracht, was van de bedroevende eigenschappen der ouders vrij. Wanneer nu en dan ook uit de gelederen der jonge mannen, het verwijt tot Mozes weerklonk: „Waarom hebt gij ons uit Egypte gevoerd?", dan was dit niets anders dan een tot gewoonte geworden uitdrukking van ontevredenheid, die de jongeren voorheen van de ouderen vernomen hadden. Inderdaad waren de jongeren moedige, dappere en karaktervaste lieden. Aanleiding tot dezen hoogen dunk was hun gedrag in den strijd met de machtige vorsten van Emori. Nu kwamen echter opeens de twee-en-een-halve stam en wenschten weliswaar niet naar Egypte terug te keeren, maar het land der belofte, om welks bezit gestreden moest worden, niet te betreden. Men kan zich voorstellen, hoe ontsteld Mozes op het eerste oogenblik was. Beteekende dit verlangen niet, dat de oude lafhartigheid en karakterloosheid, die hij voor geheel geweken gehouden had, nog vasten wortel in de gemoederen der jongeren had? Maar evenzeer kan men zich denken, hoe gelukkig hij zich gevoelde, toen dezelfde menschen hem verklaarden, dat zij gaarne bereid waren als strijders vóór het leger te trekken. Want dit overtuigde hem, dat de eigenschap, die het voortbestaan van een volk onmogelijk maakt, voor goed uit Israël verdwenen was. Immers: waar moed en edele nationale trots, deze levenskracht eener natie, aanwezig zijn, daar moeten ook de kiemen van de andere levensvoorwaarden van het volksbestaan sterk ontwikkeld zijn en daar moet, bij een volk als het Israëlietische, de godsdienstzin langzamerhand in zijne volle kracht uit den slaap ontwaken. Om dit in te zien, wordt een heldere en verre blik vereischt. Dezen blik echter veronderstelde Mozes niet bij Jozua en Eleäzar en het allerminst bij de groote massa van het jongere geslacht, daar dit het treurige verleden van het vorige niet door en door kende en onmogelijk beseffen kon, welke wonderbare verandering onder die bestanddeelen van Israël plaatsgegrepen had, die niet even innig godsdienstig waren, als de meeste stammen toen.

M. Vr. Het tooneel, dat de Heilige Schrift in de beschrijving van het onderhoud, dat Mozes met de twee-en-een-halven stam, en later met Jozua en Eleäzar had, ons te aanschouwen geeft, is een getrouwe spiegel van de beweging onzer dagen, die door zoovelen bestreden, door anderen,

waaronder niet weinige edelen in Israël, bewonderd en geprezen wordt. Wie de godsdienstige onverschilligheid vóór het ontstaan dezer beweging gade geslagen heeft, weet, dat hare hoofdkaraktertrekken dezelfde als die van onze voorvaderen in Egypte waren. Het was bedroevend en beschamend, te zien, hoe zelfs beschaafde en intelligente mannen voor andersdenkenden kropen en hen vleiden, om maar als vrienden of ten minste als geestverwanten beschouwd te worden. Het maakte een walgelijken indruk, wanneer men waarnam, dat deze karakterloozen, die met minachting en onwil van de deuren afgewezen werden door hen, om wier gunst zij bedelden, toch lafhartig genoeg waren, te beproeven, den toegang tot die huizen af te dwingen. Het wekte verontwaardiging op, als men de middelen waarnam, door deze verachtelijken aangewend, om de vriendschap der onwilligen te verwerven. Geen nog zoozeer verfoeielijke stap werd vermeden, om de geboorte, de afstamming te verloochenen. Niets werd als onheilig beschouwd, wanneer men hoopte, den naam Israëliet in vergetelheid te brengen. Gij kunt U voorstellen, in welke gemoedsstemming al de getrouwgeblevenen aan het vaandel van het Jodendom verkeerden. En nu! onder deze bedroevende en ontmoedigende omstandigheden, die elke hoop op betere tijden vooreerst niet lieten opkomen, verschenen voor het forum der openbaarheid invloedrijke mannen, die, tot dusverre van den waan bevangen, dat de eenige redding voor Israël in zijn ondergang en het verdwijnen van dit volk uit de geschiedenis was gelegen, thans met machtige stem verkondigden, dat Israël zich levendig behoorde te herinneren, dat het, als een grootsche factor in de geschiedenis van het menschdom, het recht heeft te eischen volkomen gelijkstelling met andere groote natiën en streven moet, zich te verheffen en het land der vaderen als zijn eigendom op te eischen. En in den strijd om deze herovering wilden zij als de eersten in Israëls leger trekken. Het was een grootsche, wonderbare geschiedenis, die wij toen aanschouwden. Natuurlijk waren er evenals ten tijde van Jozua mannen onder ons, die deze heldhaftige medestrijders wantrouwden, omdat deze alleen voor Israël, niet echter voor Israëls godsdienst strijden wilden. Maar zij, die zich de vorige treurige houding van de godsdienstig-onverschilligen herinnerden, zagen en zien in dezen ommekeer een waarborg voor het herleven van den echten joodschen geest in Israël, een bezieling, die de kiemen van waarachtige godsdienstigheid in zich bergt. Van daar ook, dat wij niet het voorbeeld der tijdgenooten van Jozua, maar het zijne en dat van zijn onsterfelijken meester volgen. Zietdaar, mijne vrienden, waarom wij niet ophouden met vreugde en blijdschap een beweging te begroeten, die, op zoo wonderbare wijze in het leven geroepen, reeds nu veel goeds en grootsch gesticht heeft. Ziedaar eindelijk, waarom wij hopen, dat, nu de boodschapster met krachtige stem zonder vrees op den berg, dien zij beklommen heeft, de opstanding van Zion en Jeruzalem aankondigt, zij spoedig ook den steden Juda's zal kunnen toeroepen: Zietdaar Uwen God! Amen!

Very rare